

Mezinárodní konference *Třicetiletá válka v českých zemích. Doba. Události. Lidé. Kultura, Plzeň, 14.–16. listopadu 2018.*

U příležitosti hned několika kulatých výročí (třetí pražská defenestrace, vestfálský mír, dobytí Plzně Mansfeldem roku 1618) uspořádala katedra historie Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni ve spolupráci s katedrou historických věd Filozofické fakulty tamtéž, Západočeským muzeem a Biskupstvím plzeňským v prostorách své nově zrekonstruované auly mezinárodní vědeckou konferenci o třicetileté válce v českých zemích. Pozvání na ni přitom byli odborníci nejen z České republiky, ale také ze šesti dalších evropských zemí – Německa, Rakouska, Slovenska, Polska, Francie a Švédska. Záměrem pořadatelů bylo pokrýt co nejvíce rozličná témata dané problematiky, s výjimkou problematiky církevní, jelikož rekatolizace a exil té doby se již dočkal pozornosti vědecké obce opakovaně. Důraz měl být položen na všední den za války, na život ve městech a na venkově pod tíhou válečných událostí, na pozapomenuté osobnosti, ale také na jevy kulturní, jelikož je již známo, že ani za této války múzy zcela nemlčely. Konference tak byla během tří denního konání rozdělena do několika tematických bloků, po nichž vždy následovala diskuse.

První den zahájily za moderování Zdeňka Hojdy úvodní referáty, jimž byl poskytnut delší časový prostor. Prof. Johannes Burkhardt, autor jedné z nejnovějších monografií o třicetileté válce (*Der Krieg der Kriege*, 2018), začlenil české události do širšího střeoevropského kontextu a podrobně se též věnoval tezi o tomto válečném konfliktu coby o státotvorné válce (*Staatsbildungskrieg*), ovšem s tím, že Češi v ní na rozdíl od Nizozemí či Švýcarska neuspěli. Zdůraznil, že náboženský motiv války byl v současné německé historiografii již odsunut na vedlejší kolej a že se už ani tolik nekladou otázky po jejích příčinách, jako spíš po pravidlech, na jejichž základě se dalo dospět k míru. V neposlední řadě upozornil též na pozapomenutou konferenci v Chebu roku 1618, která onen kýžený mír mohla přinést, leč nestalo se tak. Vídeňský profesor Lothar Höbelt, známý českému publiku svou biografií císaře Ferdinanda III. i rozsáhlým badatelským záběrem, pohovořil o vztahu Habsburků k českým zemím nejen v letech 1618–1648, ale i krátce před nimi (otázka habsburské rezidence, spor bratří Rudolfa a Matyáše, volba 1617) a po nich (lobby české aristokracie coby „mírové strany“). Hlavní organizátor konference a pisatel těchto řádků Jan Kilián pak sumárně představil nejnovější českou literaturu, která se věnuje třicetileté válce a jejím významným postavám, včetně edic autentických dokumentů (kroniky, paměti i pragmatické písemnosti) a překladů do češtiny, čtenářsky úspěšnými knihami Petera Englunda počínaje a Chalinovou Bílou horou konče.

Právě francouzský historik a bohemista Olivier Chaline měl osobně uvést odpolední blok o českých zemích v evropském průsečíku, ale nakonec dorazil jen jeho referát a prezentace příspěvku o dvou francouzských pilířích střeoevropské habsburské monarchie, totiž o generálech Buquoyovi a Dampierrovi. Chaline srovnal jejich vojenské kariéry, které se uzavřely skoro ve stejnou dobu, i ohlas, jaký jejich činy a smrt v tehdejší době měly. Přední slovenský odborník na raný novověk a rektor Prešovské univerzity Peter Kónya posluchače seznámil s tím, jak se k českým povstalcům připojoval a zase od nich odpojoval sedmihradský vévoda Gábor Bethlen. Jenny Öhman, švédská badatelka vystudovaná ve Vídni, se naproti tomu zabývala trojicí švédských vpádů do Čech a vojevůdci, kteří stáli v jejich čele, totiž Banérem, Torstenssonem a Königsmarckem. Vít Mišaga se zaměřil na dánský vpád do Slezska a na Moravu v letech 1626–1627 očima českému prostředí málo známého anglického vyslance v Osmanské říši Roa.

Poslední blok prvního jednacího dne představovala „militaria“. Doktorand Radka Fukaly Lukáš Sláma přednesl jejich společný teoretický příspěvek k historiografickým otázkám a problémům výzkumu dějin třicetileté války a jejích militárních aspektů. Pavel Hrnčířik, spoluautor nedávné německé monografie o nördlingenské bitvě, pohovořil o vzniku mobilního lehkého polního dělostřelectva v projednávané epoše a látku dokumentoval ikonograficky bohatou prezentací, na níž nechyběla ani proslulá „kožená“ děla. Velký ohlas vzbudila i Klára Andresová referátem o vojenském v trénu v armádách třicetileté války, v němž barvitě vylíčila mj. též dosud prakticky zcela opomíjené osudy vojenských žen a dětí, resp. všední den tehdejšího vojska vůbec.

Večer mohli účastníci konference využít mimořádné prohlídky gotického plzeňského chrámu Nanebevzetí Panny Marie s průvodcem mimo jiné zasvěceným, plzeňským arciděkanem. Areál tohoto chrámu s přilehlým fran-tiškánským klášterem ostatně sehrál stěžejní roli při dobytí města Mansfeldem v době českého stavovského povstání – kromě toho, že ležel přímo u hradeb, na něž byla zaměřena palba a útoky obléhatelů, stal se klášter posledním útočištěm císařské posádky před její kapitulací. Po prohlídce zazněly v podání místního regenschoriho a jeho kolegy tóny varhanní a smyčcové hudby od J. S. Bacha a A. Dvořáka a po jejich doznění byli posluchači pozváni plzeňským biskupem Holubem do budovy plzeňského biskupství na pohoštění a diskusi.

Druhý jednací den byl svou délkou a počtem zazněvších referátů nejnáročnější. První blok představoval válečníky, včetně těch méně známých. Vítězslav Prchal se, zcela v duchu své nejnovější knihy, zabýval generací vojevůdců třicetileté války v rodové paměti šlechty habsburské monarchie, mj.

Janem Šporkem a zvěčněním jeho vojenských zásluh. Na starší výzkumy zvěčnělého libereckého badatele Rudolfa Anděla navázal Marek Starý, historik práva, analyzující držbu lenních statků na Frýdlantsku důstojníky císařského generalissima Albrechta z Valdštejna. Druhý život velhartického pána a v českých zemích nechvalně proslulého organizátora dragonád Martina de Hoeff Huerty nastínil Lukáš Kopecký – Huerta v něm, nijak překvapivě, figuruje ve zcela negativním světle.

Čtyři další příspěvky načrtly v bloku o individuálním prožitku války osudy několika pozoruhodných šlechticů a jednoho vrchnostenského úředníka. Ozvuky třicetiletého ozbrojeného konfliktu v životě předního habsburského dvořana Václava Eusebia z Lobkovic se zabýval Pavel Marek, zatímco Jan Saheb vyložil tehdejší osudy mnohem méně známého (resp. nezavševčeným zcela neznámého) duchodního písaře starojičínského panství Fridricha Sovinského z Mohelnice. Zvláště pohnutý a událostmi nabitý životní úděl měli někteří příslušníci rodu Bruntálských z Vrbna a Skrbenských z Hříště, jak o tom plzeňské auditorium přesvědčili Pavel Solnický a Jiří Brňovják. První z uvedených to dokumentoval na příkladu opavského zemského hejtmana Jana ml. Bruntálského, druhý zvláště na příkladu Kryštofa Bernarda Skrbenského, o němž již také napsal samostatnou knihu.

Kolektivní prožitek reprezentovaly v prvním bloku zkušenosti jednoho řeholního společenství, pražské univerzity a několika měst. Hedvika Kuchařová tak poreferovala o kronikářských zápisech z kláštera premonstrátek v Doksanech, jež ve válečných letech vedli Norbert Amelunxen a Juliana Alžběta Sekerková ze Sedčic. Vzpomínky na slavné dílo Zikmunda Wintra (*Mistr Kampanus*) a neméně slavný film *Svědék umírajícího času* vyvolal příspěvek Marka Ďurčanského o pražské utrakvistické univerzitě ve víru stavovského povstání a o jejím následném zániku. Velmi zajímavou městskou knihou s mnoha pozoruhodnými zápisy z období třicetileté války z malého městečka Kozljan překvapila plaská archivářka Eva Němečková, zpracovatelka kozlanského fondu. Ze své disertace a potažmo knihy o městech a městečkách na hukvaldském panství v 17. a 18. století vyšla českotěšínská muzejnice Lenka Nováková, která posluchače seznámila s tíživým dopadem válečné reality na každodenní život právě v těchto urbánních lokalitách, na prvním místě v lidnatém Příboře. Ve druhém bloku došlo vedle zkušenosti dalších českých měst i na slezský venkov. Nejprve se Tomáš Sterneck zaobíral okolnostmi vývoje v Habsburkům věrných a stavům vzdorujících Českých Budějovicích v letech 1618–1620, když svůj referát příznačně pojmenoval rebelií proti rebelům, načež se Jan Lhoták zaměřil na zhruba stejné období v jiném českém královském městě, Sušici, a v kompa-

rativním záběru sledoval jeho výdaje na vydržování stavovské armády. Soužití obyvatel Jablunkovska s tamním polním opevněním, rozsáhlými a dosud málo reflektovanými jablunkovskými šancemi, svému výzkumu podrobil další českotěšínský muzejník Martin Krůl.

Situaci na panstvích a v krajích v následujícím, podvečerním bloku sledovali další tři přednášející. Jaroslav Čechura, jak jinak než spatra a sugestivně, vylíčil nejzásadnější momenty a proměny na panství Třeboň v období třicetileté války. Michal Vokurka pak v analyticky a statisticky precizním příspěvku nastínil vývoj sasko-lauenburských panství na dnešním Karlovarsku (zvláště Ostrov a Toužim) s důrazem na tamní hospodářství. Jak si za války mj. i v tomto ohledu vedla nižší šlechta v Čáslavském kraji, sdělila Marie Boukalová.

Poslední blok druhého jednacího dne, věnovaný kronikářství, zahájil Milan Svoboda výkladem (a dlouhým německým citátem) českého stavovského povstání na stránkách městských kronik z lužické Žitavy. Vídeňská historička Claudia Reichl-Ham pak asi mnohé udivila sdělením o existenci tištěného německého překladu známého spisu Jana Norberta Zatočila z Lewenbruku o obléhání Prahy v roce 1648, jenž se podařilo získat do rakouských knižních sbírek koupí na aukci ve Švédsku a jehož ediční zpřístupnění se u našich jižních sousedů připravuje. Saský pastor a kronikář Christian Lehmann se sice již několika novodobých edic dočkal, nicméně reflexe českých událostí v jeho obsáhlém díle dosud nenacházela v tuzemské historiografii patřičný ohlas, jak na to upozornil Petr Hlaváček.

Ani těmito příspěvky se program druhého dne každopádně neuzavřel, zájemci byli pozváni na prohlídku unikátní zbrojnice plzeňského Západočeského muzea, o níž jim zasvěcený výklad podal ředitel muzea František Frýda. Vzhledem k tématu konference návštěvníkům neunikly početné exponáty z období třicetileté války, ani základy bašty, která byla součástí hradeb, na něž před čtyřmi sty lety útočil Mansfeld, a která je nyní zpřístupněna veřejnosti pod podlahou muzejní zbrojnice.

Třetí a poslední konferenční den uvedla ústecká historička Jana Hubková tématem jí nejbližším – českými zeměmi v letákové publicistice let 1618–1635, tj. od vypuknutí českého stavovského povstání do uzavření pražského míru. Tento mír na prvním místě znamenal konec bojů císaře se Saskem, z něhož pocházel a v němž také za třicetileté války působil přední luteránský kazatel Matthias Hoë z Hoëneggu, na jehož homiletickou práci se zaměřila Aneta Kubalová. Jak to bylo se „zrádci Plzáky“, osvětlil plzeňský historik a kmenolog Jan Kumpersa v referátu o stavovské básnické propagandě namířené proti katolické, prohabsburské a konečně Mansfeldem pokořené Plzni.

V následujícím bloku se sešly již tematicky velmi rozdílné příspěvky. Ivana Austová využila nobilitační listiny, jí dlouhodobě studované, k nahlédnutí do světa nižší šlechty v pobělohorském období, Jakub Zouhar pojednal o zakládání noviciátů v české dominikánské provincii v první polovině 17. století a Josef Kadeřábek, s oporou ve slánských městských pramenech, rozvinul starší teze Josefa Macka o významu slova „tělo“ v soudobém myšlení.

První z obou odpoledních bloků organizátoři konference vyčlenili problematice kultury a umění. Že i život pražských malířů (nejen Karla Škény či Antonína Stevense) byl za třicetileté války rušný a pestrý a že jim zakázky nechyběly, doložila Radka Heisslerová. Ostatně, nejinak tomu bylo i se sepulkrálními památkami, mj. malovanými epitafy, jež jsou doménou moravského kunsthistorika Ondřeje Jakubce. Ten zde mezi jinými představil též epitaf Jana Letňanského z Letňan (1638), uchovávaný dnes v rokycanském muzeu. Svou doslova detektivní, a hlavně mravenčí práci při zpřístupňování švédské knižní kořisti českému publiku předvedla Lenka Veselá, jež navíc v těchto dnech spustila webovou databázi svých badatelských objevů.

Závěr konference byl věnován archeologii a moravským a slezským čárám, kouzlům a magii za třicetileté války v podání manželské dvojice Daniela a Karoliny Wojtuckich (ačkoli D. Wojtucki osobně přijet nemohl a jeho referát byl přečten). Zatímco poválečné procesy ve Velkých Losinách jsou díky svému rozsahu a knižnímu i filmovému zpracování obecně velmi dobře známy, to, že něco podobného probíhalo za válečných let kupříkladu v Jeseníku, vědí asi jen nemnozí. O archeologických památkách na západě Čech z doby napříč třicetiletou válkou (při mansfeldském obléhání zaniklým plzeňským kostelem počínaje, přes rozvadovské šance a zmizelé vsi typy Rovného, až po výzkum třebelského bojiště) se pak na samý závěr rozhovořil Michal Preusz a výklad bohatě ikonograficky doprovodil.

Shodou okolností, ve chvílích, kdy končila třídní konference, rozvíhala se v Plzni jiná akce související s třicetiletou válkou – připomínka čtyř set let od dobytí města generálem Petrem Arnoštem II. z Mansfeldu, spojená i s rekonstrukcí boje o městské hradby. Současně vyšla menší, ovšem první samostatná publikace, která o těchto událostech pojednává (Jan Kilián, *Dobytí Plzně 1618*). Konferenční příspěvky budou vydány v následujících dvou číslech časopisu *Bohemiae Occidentalis Historica*, tj. 1 a 2/2019, v jednání je rovněž jejich překlad do němčiny a zpřístupnění zahraničním čtenářům ve formě kolektivní monografie.

Plzeňská konference o třicetileté válce byla v letošním roce největším podnikem svého druhu ve střední Evropě, zaznělo na ní více než čtyřicet odborných příspěvků a během tří dní ji navštívilo kolem sto padesáti posluchačů z řad odborné veřejnosti, ale i studentů a laických zájemců o historii. Organizátoři vyslovují naději, že se akce zdařila a že, mimo jiného, třeba i podnítl zájem o další bádání o třicetileté válce – stále je v ní co objevovat.

Jan Kilián

Zdeněk Hojda, Johannes Burkhardt a Lothar Höbelt (zleva)

Pohled do auditoria

Jiří Kubeš, Vítězslav Prchal, Jiří Brňovják, Marek Starý (zleva)

Děkan Pedagogické fakulty ZČU Miroslav Randa a vedoucí katedry historie Naděžda Morávková